

van Kuyper is al vaker genoemd. Hij werd niet de ex-predikant van het modernisme in de journalistiek, maar de predikant van een neo-calvinistische wederopstanding. In de leidinggevende functies van de katholieke journalistiek treft men, vooral in de periode van de opkomst van de ultramontaanse richting, voor en na 1900, tal van priesters aan. Herman Schaepman is al genoemd, maar in dit verband mogen niet ontbreken de namen van rector Thompson van *De Maasbode*, Gisbert Brom van *Het Centrum*, abbé Jan Willem Brouwers van *De Tijd*, W.H. Nolens van de *Venloosche Courant* en Witlox van *De Maasbode*. Zij konden hun intellectuele arbeid onder andere verrichten door de voorsprong van hun opleiding en door de mogelijkheid om zich in pastorale functies, die als sinecure konden worden beschouwd - het rectorsambt in een klooster bijvoorbeeld - vrij te maken. In hun kielzog meldde zich een nieuwe generatie van journalisten, die op een priesterseminarie een middelbare schoolopleiding hadden kunnen volgen maar zich tenslotte voor het priesterambt hadden teruggetrokken. In diezelfde katholieke wereld ging de expansie van seminaries vooraf aan de expansie van de middelbare school; de priesteropleiding was derhalve vaak de dichtst bijzijnde toegangspoort tot een intellectuele ontwikkeling zonder meer en trok veel meer studenten naar zich toe dan de cijfers van het priesterlijke rendement te zien zouden geven.

4. Modernisering

Ten behoeve van een samenvatting van anderhalve eeuw persgeschiedenis zijn twee veronderstellingen relevant. De eerste luidt, dat de 'richtinggevende' krant met een groot aandeel van het politieke en kerkelijke programma in haar formule toch ook steeds de ontwikkeling in de journalistieke professie is blijven weerspiegelen en dat deze professionalisering tenslotte ook een risico is geworden voor de traditionele beheersvorm in de confessionele media.

De voorloper van deze ontwikkeling in de journalistiek was in de negentiende eeuw de liberale pers in de grote Hollandse steden. De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* met name stond in het vierde kwart van deze eeuw bovenaan wat inhoud, met name op het gebied van de buitenlandse berichtgeving, en wat oplage betreft. De afschaffing van het dagbladzegel in 1869 is aan de pluriformiteit van de pers ten goede gekomen. Het gaf gelegenheid tot het ontstaan van een massapers in de vorm van *De Courant*, *Het Nieuws van den Dag* en *De Telegraaf*. Deze bladen werden door de krantenmagnaat Hak Holdert in 1923 in één concern samengevoegd en werden schoolvoorbeelden van een als het ware 'waardevrij'